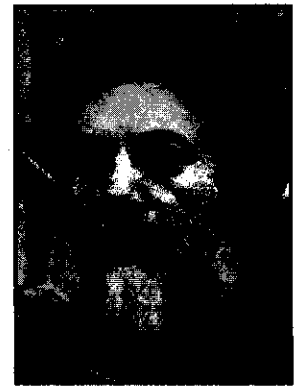


## درگذشتگان

### آیه الله سید محمدباقر حکیم



مرد میدان های علم و جهاد و مقاومت، آیه الله شهید حاج سید محمدباقر طباطبایی حکیم، نادره مردی بود که از بیت علم و تقوا و فضیلت و مرجعیت برخاست و در حوزه علمیه نجف، پرورش یافت و الگویی برای رجال دانش و اندیشه و ستمبل روحانیت متعهد و مسؤول بود.

فقید سعید، در ۲۵ جمادی الثانی ۱۳۵۸ق، در نجف اشرف، در بیت مرجع تقلید شیعیان جهان آیه الله العظمی سید محسن حکیم (۱۳۰۶-۱۳۹۰ق) - فرزند علامه فقیه سید مهدی (م ۱۳۱۲ق)، از شاگردان آخوند خراسانی، شیخ محمدحسین کاظمی، شیخ محمدطه

نجف و ملاحسینقلی همدانی و نویسنده «مدارک الاحکام فی شرح شرایع الاسلام» - به دنیا آمد. پس از دوران کودکی، در ۱۲ سالگی (۱۳۷۰ق) به تحصیل ادبیات عرب و سطوح عالیّه نزد برادر بزرگترش آیه الله سید یوسف حکیم پرداخت و نبوغ و استعداد فراوانش را نمایان ساخت، به گونه ای که در ۲۶ سالگی از آیه الله شیخ مرتضی آل یاسین به اخذ درجه اجتهاد نائل آمد. او با شرکت مداوم در درس های آیات عظام: سید محسن حکیم، سید ابوالقاسم خوبی و سید محمدباقر صدر، بنیه علمی اش را استوار ساخت و مورد توجه بسیار اساتیدش قرار گرفت؛ به گونه ای که از سوی پدر بزرگوارش به سرپرستی بعثه حج ایشان منصوب شد و دوبار هم از سوی معظم له به دو کنفرانس اسلامی مکه (۱۹۶۵م) و اردن (۱۹۶۷م) اعزام گردید و هم در سال ۱۳۸۴ق، با نظارت شهید صدر و همکاری دیگر یاران ایشان، «مدرسه العلوم الاسلامیه» را بنیاد نهاد و همزمان به عنوان استاد دانشگاه اصول الدین بغداد انتخاب گردید و به تدریس فقه و اصول و علوم قرآن پرداخت. او، طراح تشکیل «مواکب الطلبة» - دسته های عزاداری دانشجویان - بود که در مقابله با تفکرات ناسیونالیستی و کمونیستی حزب بعث بسیار مؤثر واقع شد. نیز، او

برگزارکننده مراسم و شعائر مذهبی با همکاری حضرات: سید مهدی حکیم، سید عبدالهادی حکیم، سید محمد بحر العلوم و سید مرتضی عسکری - در عراق بود که به طرح مباحث فکری و عقیدتی می پرداخت. در نجف، به تدریس فلسفه و علوم قرآن و نگارش مقالات متعدد در مجلات مختلف دست زد. فعالیت های گسترده او در رهبری فکری طلاب و دانشجویان و مردم عراق، باعث شد تا پس از وفات پدر بزرگوارش دستگیر و زندانی شود که پس از مدتی، آزاد شد، اما بار دیگر در سال ۱۳۹۷ق، در ایام زیارت اربعین امام حسین دستگیر و به اعدام محکوم شد که در پی اعتراضات فراوان، این حکم به زندان ابد تخفیف یافت، اما در اثر گسترش اعتراضات، آزاد شد. پس از شهادت استادش آیه الله صدر در سال ۱۳۹۹ق، از عراق خارج شد و به سوریه و سپس ایران آمد و به تشکیل «مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق» - برای مبارزه با رژیم بعث عراق - دست یازید. او، سرپرستی و ریاست مرکز پژوهش های تاریخ معاصر عراق، مدرسه علمیه دارالحکمه، مجمع الکوادر الاسلامیه، شورای عالی مجمع التقرب بین المذاهب الاسلامیه را بر عهده داشت و نایب شورای عالی مجمع جهانی اهل بیت بود.

از یکصد و سی تن از شیعیان مظلوم به شهادت رسید و در ۶۴ سالگی، به عنوان شصت و چهارمین شهید «بیت حکیم» به شمار آمد.

\*

### آیه الله مقدس نجفی

مرحوم آیه الله حاج شیخ محمدهادی حسین زاده مقدس، یکی از عالمان حوزه علمیه قم بود.

فقیه سعید، در ربیع الثانی ۱۳۴۴ ق، در نجف اشرف، در بیت علم-در خانه مرحوم حجة الاسلام والمسلمین حاج شیخ علی رشتی نجفی-زاده شد و پس از دوران کودکی و نوجوانی، به تحصیل علوم دینی روی آورد و سطوح را در نجف فراگرفت. سپس به قم آمد و سانیانی در درس آیه الله العظمی بروجردی شرکت کرد و پس از وفات معظم له، یکسره به درس آیه الله گلپایگانی رفت و تقریرات درس ایشان را-منظم و مرتب-نگاشت و به جز آن، کتاب های متعددی از خود به یادگار نهاد، که عبارتند از:

۱. منیة الاحباب
۲. مرقة الکمال (۲ج)
۳. احسن الحکایات
۴. کتاب الطهارة-تقریر درس آیه الله گلپایگانی-
۵. خودسازی انسان (۵ج)-ترجمه مرقة الکمال-
۶. بهترین داستان ها-ترجمه احسن الحکایات-
۷. تقریر درس فقه آیه الله بروجردی
- ۸ تا ۱۲. تقریرات درس فقه آیه الله

۲۱. النظرية السياسية للشهيد الصدر
۲۲. حوار في المرجعية الدينية
۲۳. المرجعية الاجتماعية: النظرية والمؤسسات
۲۴. الوحدة الاسلامية من منظور الثقلين (به فارسی ترجمه شده است)
۲۵. الاخوة الاسلامية من منظور الثقلين
۲۶. العلاقة بين القيادة الاسلامية والامة من خلال رؤية نهج البلاغة
۲۷. المنهاج الثقافي السياسي الاسلامي (۶ج):
- الف. العقيدة
- ب. الاخلاق
- ج. النظام
- د. التاريخ
- هـ. المواقف والرؤى
- و. العلاقات

این کتاب های چاپ شده او است، و به جز اینها، انبوهی از مقالات و سخنرانی ها و مصاحبه ها و کتاب های چاپ نشده از او باقی مانده است.

آن عالم درد آشنا و متعهد و مسؤول، پس از سقوط رژیم ددمنش عراق، در میان استقبال چند میلیونی مردم عراق به وطنش بازگشت و رهبری دینی و سیاسی مردم را بر عهده گرفت و به اقامه جمعه در صحن حرم مطهر امیرالمؤمنین پرداخت تا آنکه در روز جمعه، اولین روز ماه شریف رجب ۱۴۲۴ ق (۷ شهریور ۱۳۸۲ ش)، پس از اقامه نماز جمعه، در کنار حرم امیرالمؤمنین با زبان روزه، به دست دشمنان اسلام-بر اثر انفجار بمب- پیکرش پاره پاره گردید و به همراه بیش

از آن مرد بزرگ، آثار فراوانی بر جای مانده است که برخی از آنها عبارتند از:

۱. علوم القرآن (به فارسی ترجمه شده است)
۲. تفسیر سورة الحمد (با مقدمه ای در روش تفسیر)
۳. القصص القرآنی
۴. الهدف من نزول القرآن
۵. الظاهرة الطاغوتية في القرآن
۶. تفسیر سورة های: صف، جمعه، منافقون، حشر و تغابن
۷. اهل البيت ودورهم في الدفاع عن الاسلام
۸. دور اهل البيت في بناء الجماعة الصالحة (به فارسی ترجمه شده است)
۹. ثورة الامام الحسين: النظرية، الموقف، النتائج
۱۰. حياة اهل البيت: الامام الكاظم، الامام الجواد
۱۱. الحكم الاسلامي بين النظرية والتطبيق
۱۲. دور الفرد في النظرية الاقتصادية الاسلامية
۱۳. حقوق الانسان من وجهة نظر اسلامية
۱۴. النظرية الاسلامية في العلاقات الاجتماعية
۱۵. النظرية الاسلامية في التحرك الاسلامي
۱۶. دعبل الخزاعي
۱۷. النجف الاشرف: رؤى وآفاق-درباره حوزه نجف و جایگاه آن و چشم اندازهای آینده
۱۸. لمحة عن مرجعية الامام الحكيم
۱۹. الشهيد الصدر: المواقف والتوجهات
۲۰. السيرة العلمية للشهيد الصدر

گلپایگانی (حج، بیع، قضا، شهادت و حدود)

او، در روز شنبه ۱۵ شهریور ۱۳۸۲ ش (۹ رجب ۱۴۲۴ ق)، در ۸۰ سالگی بدرود حیات گفت.

ناصرالدین انصاری قمی

\*

### آیة الله حاج سید مهدی غضنفری خوانساری



عالم ربانی حضرت آیة الله آقای حاج سید مهدی غضنفری خوانساری - طاب ثراه - یکی از علمای مشهور خوانسار به شمار می رفت. آن مرحوم فرزند حضرت آیة الله حاج سید محمدتقی غضنفری خوانساری در سال ۱۳۳۶ هـ. ق مطابق با ۱۲۹۷ هـ. ش در بیت علم و فضیلت در خوانسار به دنیا آمد. نسب شریف آن مرحوم از طرف پدری، موسوی (ع) و از طرف مادر، رضوی است. در سلسله جلیله ایشان مردان بزرگی پا به عرصه وجود نهادند؛ همچون مرحوم آیة الله حاج سید محمدتقی غضنفری، مرحوم آیة الله حاج سید هاشم غضنفری و حاج سید میر محمد جد اعلای ایشان.

مرحوم آیة الله غضنفری تحصیلات ابتدایی را در خوانسار نزد اساتید آن زمان فراگرفت و در ذیحجه سنه ۱۳۵۲ هـ. ق برابر با ۱۳۱۲ هـ. ش تحصیلات در مقطع

سطح را نزد اساتیدی همچون مرحوم آیة الله العظمی سید شهاب الدین مرعشی نجفی، آیة الله حاج میرزا آقا ترابی دامغانی، آیة الله شیخ محمدعلی ادیب تهرانی و آیة الله حاج سید روح الله خمینی فراگرفت. اساتید درس خارج ایشان عبارتند از:

آیة الله حاج سید محمدتقی خوانساری، آیة الله حاج آقا حسین بروجردی، آیة الله حاج سید صدرالدین صدر، آیة الله سید محمد حجت کوه کمری، آیة الله حاج شیخ محمدعلی اراکی، آیة الله حاج سید احمد خوانساری، آیة الله حاج سید جمال الدین گلپایگانی در نجف و آیة الله حاج سید محمدرضا گلپایگانی.

حضرت آیة الله حاج سید مهدی غضنفری از دوازده تن از مراجع بزرگ عظام دارای اجازاتی بود. از آن جمله:

آیة الله حاج میرزا حسین نائینی به تاریخ رمضان ۱۳۵۴ هـ. ق مطابق با ۱۳۱۳ هـ. ش آیة الله آقا سید ابوالحسن اصفهانی به تاریخ ۱۳۶۰ ق اجازة آیة الله حاج سید محمدتقی خوانساری به تاریخ ۲۶ جمادی الثانی ۱۳۶۲ ق اجازة آیة الله آقای آقا حسین بروجردی تاریخ ۱۳۶۶ ق اجازة آیة الله آقای حاج سید احمد خوانساری تاریخ ۲ صفر ۱۳۸۰ اجازة آیة الله آقای حاج سید محمدرضا گلپایگانی تاریخ ۲۶ شوال ۱۳۸۰ اجازة آیة الله آقای حاج سید محسن حکیم تاریخ ۱۳۸۱ ق اجازة آیة الله آقای حاج سید ابوالقاسم خوئی تاریخ جمادی الاول ۱۳۹۵ ق اجازة آیة الله حاج سید عبدالهادی شیرازی تاریخ رمضان ۱۳۷۹ ق، اجازة آیة الله حاج سید محمود شاهرودی تاریخ ۱۶ ذیقعدة ۱۳۸۰ ق اجازة آیة الله آقای حاج شیخ محمدعلی اراکی تاریخ ۱۳ محرم الحرام ۱۴۱۰ ق اجازة رهبر کبیر انقلاب اسلامی امام

خمینی (ره) تاریخ ۲۲ محرم الحرام ۱۳۸۱ ق.

مرحوم غضنفری از سال ۱۳۳۵ هـ. ش تا سال ۱۳۵۰ عهده دار امامت جماعت مسجد جامع شهر خمین بودند و در طول این مدت (۱۵ سال) آثار خیر بسیاری در خمین و اطراف آن از خود به یادگار نهادند. در سال ۱۳۵۰ همزمان با وفات مرحوم آیة الله حاج سید محمدتقی غضنفری خوانساری - پدر بزرگوارشان - به خوانسار عزیمت نموده، علاوه بر اقامه جماعت در حل و فصل مشکلات مسلمین همچون مرحوم پدرشان تلاشی صادقانه کردند. ایشان از سال ۱۳۵۰ بعد از وفات مرحوم پدرشان تا سال ۱۳۷۸ در خوانسار عهده دار امام جمعه شهر بودند و در این اواخر بر اثر بیماری و کهنولت سن مدت کوتاهی در اواخر عمر از اقامه نماز جمعه باز ایستاد. ایشان از سال ۱۳۵۰ تا پایان عمر پر برکت خویش با تلاش بسیار حوزه علمیه موسوم به باقر العلوم معروف به مدرسه دوراه خوانسار را پس از انجام تعمیرات اساسی، رونقی دوباره بخشید و تا پایان عمر خویش مدیریت این مهد علم و دانش را عهده دار بود.

مرحوم غضنفری در طول مبارزات مردم خوانسار نقشی بسیار حساس را ایفا نموده، هدایت اکثر راهپیمایی ها و تشکلات سیاسی بعد از پیروی انقلاب را با نهایت دقت و توجه، بر عهده داشتند. در عین حال در طول این مدت هرگز سلامتی گفتمان و کردار را فدای عمل انقلابی ننمودند. کمتر کسی است که در طول این مدت از صفا، صداقت و زهد ایشان خاطره ای نداشته باشد. سفرهای متعدد ایشان به جبهه های نبرد، با وجود کهنولت سن و خاطرات رزمندگان از ایشان هرگز

مهدویّه جهت طلاب و پرداخت شهریه جهت ایشان  
سرانجام این عالم ربانی در سن ۸۵ سالگی در روز جمعه در شب شهادت حضرت فاطمه زهرا (س) (۱۰/۵/۸۲) دار فانی را وداع گفت. پیکر مطهر ایشان در حسینیه دوره‌ها که سال‌ها در آن به اقامه نماز جماعت و جمعه پرداخته و چندین بار توسط ایشان تجدید بنا گردیده بود و با حضور انبوهی از مردم و علمای خوانسار و شهرهای اطراف غسل داده شد و در روز شنبه ۱۱ مرداد ماه مصادف با سالروز شهادت حضرت زهرا (س) با حضور مردم خوانسار و شهرهای مجاور و مسئولین، تشییع و پس از نماز گزاردن آیه‌الله حاج سید محمدعلی ابن الرضای خوانساری در مقبره خانوادگی مرحوم غضنفری به خاک سپرده شد.

حمیدرضا میرمحمدی

\*

۵. تجدید مقبره ملا مبین (یکی از علمای بزرگ خوانسار مدفون در بازار پایین خوانسار)
۶. احداث دو پل بزرگ بر روی رودخانه خوانسار
۷. تجدید بنای دو حمام مردانه و زنانه در محله دوره خوانسار
۸. بنای مقبره برای مرحوم جد و والدشان آیه‌الله حاج سید هاشم و حاج سید محمدتقی غضنفری خوانساری
۹. تعمیر مقبره آیه‌الله دهکردی در زینیه اصفهان
۱۰. تعمیر بقعه بابا احمد واقع در شهر خمین
۱۱. تعمیر مسجدی در محل سبزی کار شهر خمین
۱۲. توسعه مسجدی در گوشه آقا عظیم خمین
۱۳. تجدید بنا و بازسازی مدرسه باقرالعلوم خوانسار و تأسیس کتابخانه

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

از خاطره‌ها نخواهد رفت. ایشان در طول عمر پربرکت خویش آثار علمی و خیریه بسیاری را از خود به یادگار نهادند که عبارتند از:

۱. جواهر الکلام در ۳ جلد
۲. توضیح الکفایه
۳. خلاصه المغنی
۴. مسائل عصر جدید
۵. ترجمه منظومه بی‌الف و همزه میرابوالقاسم جعفر موسوی خوانساری معروف به میرکبیر مدفون در قوجان خوانسار (شاگرد علامه مجلسی)
۶. خودآموز لمعه در ۲ جلد
۷. شرح صحیفه الحسینیه آثار خیریه
۱. تجدید بنای حسینیه مرکزی شهر خوانسار معروف به حسینیه دوره
۲. تجدید بنای مسجد دوره خوانسار
۳. بنای سقاخانه‌ای در خوانسار
۴. ضریح امامزاده یکی از قراء بربرود

## فرهنگی

فضل بسیار؛ فضیلت بی شمار  
یادی از استاد دکتر علی فاضل

محمدعلی مهدوی‌راد

آشنایی با فرهیختگان، دیدار عالمان، و بهره‌گیری از فضل و فضیلت نامداران «قبیله قلم» از جمله بختیاری‌های بانیان مجلات و ناشران نشریات است. مجلاتی از نوع «آینه پژوهش» اما، در این بختیاری از ویژگی دیگری نیز برخوردارند. «آینه پژوهش» و همگنان آن به لحاظ سمت و سوی محتوا و چگونگی مطالب و هدفی که دارد، تعامل عالمان و

چند وصف بیاراید و ... در این میان بس اندکند آنان که واقع‌صادق «کاستی همواره همراه بشر است» را با جان پذیرفته باشند و به «الکمال لله وحده» گردن نهاده باشند، و مآلاً نقد را در جهت کمال و آراستگی اثر خود تلقی کنند و نه تنها برنیاشوند که به نویسنده نقد دست مریزاد بگویند و آن را بنوازند و تشویق کنند. این بنده و همراهم در مجله آینه پژوهش برترین و نیک‌نفس‌ترین و گشاده‌سینه‌ترین کسان از این گروه اندک را فقید دانش و منش،

رویارویی نویسندگان با آن گونه‌گون بوده است. برخوردها گو اینکه همواره شیرین نبوده و نیستند و آمیزه‌ای از «تلخ و شیرین» بوده، اما یکسر درس آموزند و تنبه‌آفرین. وقتی اثر مکتوب نویسنده‌ای نقد می‌شود - با فضایی که هنوز بر فضای فرهنگی حاکم است و نقد نوعاً «جرح» و «تخریب» تلقی می‌شود - طبیعی است که گاه نویسنده برآشوبد و نقد و تحلیل اثرش را «ستمگرانه» ارزیابی کند، موضع‌گیرد و نویسنده نقد و ناشران آن را به چندین و